

Wyrok z dnia 25 lutego 2010 r., V CSK 248/09

W razie bezskuteczności egzekucji prowadzonej przeciwko spółce, odpowiedzialność na zasadach przewidzianych w art. 299 k.s.h. ponoszą osoby będące członkami zarządu lub likwidatorami spółki w czasie istnienia jej zobowiązania, a ściślej – jego podstawy.

Sędzia SN Mirosław Bączyk (przewodniczący)

Sędzia SN Dariusz Dończyk

Sędzia SN Kazimierz Zawada (sprawozdawca)

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Jana B. przeciwko Walterowi S. i Eugenowi K. o zapłatę, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 25 lutego 2010 r. skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 10 marca 2009 r.

uchylił zaskarżony wyrok w części zmieniającej wyrok Sądu Okręgowego w Opolu z dnia 27 października 2008 r. oraz rozstrzygającej o kosztach postępowania apelacyjnego co do pozwanego Waltera S. i oddalił apelacje tego pozwanego, odrzucił skargę kasacyjną w pozostałym zakresie, zasądził od pozwanego Waltera S. na rzecz powoda kwotę 9953 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego i kasacyjnego.

Uzasadnienie

Powód, Jan B., wniósł o zasądzenie solidarnie od pozwanych, Eugena K. i Waltera S., kwoty 40 840,70 euro oraz kwoty 6306,20 zł z odsetkami ustawowymi tytułem odpowiedzialności przewidzianej w art. 299 k.s.h.

Wyrokiem z dnia 27 października 2008 r. Sąd Okręgowy po ponownym rozpoznaniu sprawy i ograniczeniu przez powoda powództwa do kwoty 33 183,06 euro zasądził od pozwanych solidarnie dochodzoną kwotę z odsetkami ustawowymi od dnia 12 maja 2006 r. oraz kwotę 13 194,26 zł tytułem zwrotu kosztów procesu (pkt I), umorzył postępowanie w pozostałej części (pkt II) i nakazał ściągnąć od

pozwanych solidarnie na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Opolu kwotę 6 584,75 zł tytułem kosztów postępowania (pkt III). Sąd Apelacyjny po rozpoznaniu apelacji pozwanych wyrokiem z dnia 10 marca 2009 r. zmienił wyrok Sądu Okręgowego w punkcie I w ten sposób, że oddalił powództwo wobec Waltera S. i zasądził od powoda na rzecz Waltera S. kwotę 6600 zł tytułem kosztów procesu, oraz w punkcie III w ten sposób, że uchylił wobec Waltera S. obowiązek uiszczenia kosztów sądowych (pkt 1), w pozostałym zakresie apelację oddalił (pkt 2) i zniósł wzajemnie między stronami koszty postępowania apelacyjnego (pkt 3).

Z ustaleń stanowiących podstawę obu wyroków wynika, że w Krajowym Rejestrze Sądowym od początku istnienia spółki z ograniczoną odpowiedzialnością "S.R.P." w K.K. jako członkowie jej zarządu figurują pozwani (Walter S. jako prezes, Eugen K. jako wiceprezes). Jednakże Walter S. został w dniu 15 listopada 2000 r. odwołany ze składu zarządu, a Eugen K. powołany na stanowisko prezesa zarządu. Pod koniec 1999 r. spółka ta utraciła płynność finansową, w związku z czym w grudniu 1999 r. powinien zostać złożony wniosek o ogłoszenie jej upadłości, czyli – innymi słowy – grudzień 1999 r. był czasem właściwym do złożenia wspomnianego wniosku. Wniosek taki wówczas jednak nie wpłynął. Dopiero w dniu 8 maja 2003 r. został złożony w sądzie wniosek o otwarcie postępowania układowego tej spółki. W dniach 20 stycznia 2000 r., 21 lutego 2000 r., 14 marca 2000 r., 23 marca 2000 r. i 16 listopada 2000 r. spółka zaciągnęła pożyczki u powoda. Nakazem zapłaty z dnia 15 września 2003 r. Sąd Okręgowy zasądził od niej na rzecz powoda kwotę 40 840,70 euro z określonymi odsetkami i kosztami procesu. Zasądzona kwota stanowiła równowartość sum pożyczonych spółce przez powoda. Postępowanie egzekucyjne przeciwko spółce prowadzone na podstawie tego nakazu komornik umorzył w dniu 28 grudnia 2005 r. ze względu na bezskuteczność egzekucji. Kwota 33 183,06 euro, do której powód ograniczył powództwo, stanowi równowartość pożyczek udzielonych spółce przez powoda w okresie od 20 stycznia 2000 r. do 23 marca 2000 r., czyli jest częścią sumy zasądzonej od spółki na rzecz powoda nakazem zapłaty z dnia 15 września 2003 r., niewyegzekwowanej od spółki wobec bezskuteczności prowadzonej względem niej egzekucji.

W ocenie Sądu Okręgowego dokonane w sprawie ustalenia uzasadniały zasądzenie całej dochodzonej przez powoda sumy solidarnie od obu pozwanych na podstawie art. 299 §1 k.s.h. W szczególności, zdaniem tego Sądu, przeszkodą do uwzględnienia powództwa w stosunku do Waltera S. nie mogło być – zgodnie z

wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 4 kwietnia 2000 r., V CKN 10/00, OSNC 2000, nr 10, poz. 219 – odwołanie Waltera S. ze składu zarządu w dniu 15 listopada 2000 r., ponieważ po tej dacie był on nadal wpisany w Krajowym Rejestrze Sądowym w charakterze członka zarządu.

Natomiast zdaniem Sądu Apelacyjnego, fakt odwołania Waltera S. z zarządu spółki w dniu 15 listopada 2000 r. wykluczał uwzględnienie powództwa w stosunku do niego. Sąd ten wskazał, że wyrok, na który powołał się Sąd Okręgowy, jest szeroko krytykowany. W ocenie Sądu Apelacyjnego, wpis określonej osoby w charakterze członka zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w Krajowym Rejestrze Sądowym nie rozstrzyga o ponoszeniu przez tę osobę odpowiedzialności przewidzianej w art. 299 k.s.h.

Podstawę skargi kasacyjnej powoda, kwestionującej wyrok Sądu Apelacyjnego w części obejmującej punkty 1 i 3, stanowi zarzut naruszenia art. 299 § 1 k.s.h. przez jego niewłaściwe zastosowanie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Poprzednikiem obowiązującego od 1 stycznia 2001 r. art. 299 k.s.h. był, zawierający zbieżną z nim, co do istoty, regulację, art. 298 k.h. (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 2007 r., III CSK 352/06, nie publ.). Należy podzielić wyrażony w zaskarżonym orzeczeniu pogląd, że – wbrew stanowisku zajętemu w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 4 kwietnia 2000 r., V CKN 10/00 – wpis określonej osoby do rejestru w charakterze członka zarządu spółki nie ma, w świetle regulacji przewidzianej w tych przepisach, znaczenia. Jak wykazano w wyrokach Sądu Najwyższego z dnia 28 września 1999 r., II CKN 608/98 (OSNC 2000, nr 4, poz. 67) i z dnia 25 września 2003 r., V CK 198/02 („Wokanda” 2004, nr 6, poz. 7), warunkiem ponoszenia odpowiedzialności na zasadach określonych w tej regulacji jest jedynie posiadanie w odpowiednim czasie statusu członka zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością (lub likwidatora – por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 28 lutego 2008 r., III CZP 143/07, OSP 2009, z. 69, oraz uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 28 stycznia 2010 r., III CZP 91/09, OSNC 2010, nr 6, poz. 85).

Nie można się natomiast zgodzić z zapatrywaniem Sądu Apelacyjnego, że Walter S. powyższego warunku (bycia w odpowiednim czasie członkiem zarządu spółki) nie spełniał.

Uwzględniając cel i charakter odpowiedzialności przewidzianej obecnie w art. 299 k.s.h., a uprzednio w art. 298 k.h., przyjmuje się, że w razie bezskuteczności egzekucji określonego zobowiązania omawianą odpowiedzialność ponoszą osoby będące członkami zarządu lub likwidatorami w czasie istnienia tego zobowiązania, a ściślej – jego podstawy. Objęcie odpowiedzialnością danego członka zarządu lub likwidatora wszystkich zobowiązań spółki, których podstawa istniała w czasie sprawowania przez niego funkcji, a więc także zobowiązań jeszcze wtedy niewymagalnych, jest uzasadnione tym, że ogłoszenie upadłości, o które członek zarządu lub likwidator powinien wystąpić w celu przeciwdziałania bezskuteczności egzekucji, spowodowałoby wymagalność także zobowiązań nie mających dotąd takiej cechy (zob. art. 32 rozporządzenia z dnia 24 października 1934 r. – Prawo upadłościowe, jedn. tekst.: Dz.U. z 1991 r. Nr 118, poz. 512 ze zm.– dalej: "Pr.upadł." oraz art. 91 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze, jedn. tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1361 ze zm. – dalej: "Pr.u.n."). Należy przy tym pamiętać także o innych, chroniących wierzycieli przepisach Prawa upadłościowego, w szczególności, gdy chodzi – tak jak w niniejszej sprawie – o pożyczki, o art. 48 Pr.upadł. lub art. 105 Pr.u.n. (por. uzasadnienie uchwały z dnia 28 lutego 2008 r., III CZP 143/07, i cytowane w niej orzecznictwo).

Jak wiadomo, w czasie istnienia zobowiązań z tytułu pożyczek udzielonych spółce na kwotę 33 183,06 euro, których zwrot nie został przez powoda od spółki wyegzekwowany – tj. wynikających z umów zawartych w dniach 20 stycznia 2000 r., 21 lutego 2000 r., 14 marca 2000 r. i 23 marca 2000 r. – członkiem zarządu spółki był niewątpliwie nie tylko Eugen K., ale i Walter S.

Osoba, która dochodzi roszczenia przewidzianego w art. 299 §1 k.s.h. powinna wykazać istnienie – we wskazanym wyżej znaczeniu – określonego zobowiązania spółki w czasie, kiedy pozwany był członkiem zarządu lub likwidatorem, stwierdzonego, w tym czasie lub później, tytułem egzekucyjnym wydanym na rzecz tej osoby (tylko wyjątkowo nie musi ono być w ten sposób stwierdzone), oraz bezskuteczność egzekucji tego zobowiązania przeciwko spółce. Natomiast pozwany, chcąc się uwolnić od odpowiedzialności, powinien udowodnić jedną z okoliczności egzoneracyjnych określonych w art. 299 § 2 k.s.h. (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia z dnia 21 lutego 2002 r., IV CKN 793/00, OSNC 2003, nr 2, poz. 22, z dnia 16 maja 2002 r., IV CKN 933/00, nie publ., i z dnia 8 marca 2007 r., III CSK 352/06).

Ponieważ – jak wynika z dokonanych w sprawie ustaleń – powód wykazał przesłanki rozpatrywanej odpowiedzialności, których ciężar dowodu jego obciążał, także w stosunku do Waltera S., Walter S. zaś nie udowodnił żadnej z okoliczności egzoneracyjnych, w sprawie niewątpliwie istniały podstawy do zasądzenia dochodzonej kwoty solidarnie od obu pozwanych. Dlatego skarga kasacyjna w zakresie kwestionującym zaskarżony wyrok w części zmieniającej wyrok Sądu Okręgowego zasługiwała na uwzględnienie przez uchylenie w tym zakresie zaskarżonego wyroku i wydanie orzeczenia reformatoryjnego, tj. oddalenie apelacji pozwanego Waltera S. (art. 398¹⁶ k.p.c.). Konsekwentnie należało uchylić zaskarżone orzeczenie również w części rozstrzygającej o kosztach postępowania apelacyjnego co do pozwanego Waltera S. i obciążyć go kosztami tego postępowania oraz postępowania kasacyjnego zgodnie z art. 98 w związku z art. 108 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.

Natomiast w zakresie kwestionującym rozstrzygnięcie Sądu Apelacyjnego o kosztach postępowania apelacyjnego co do pozwanego Eugena K. skarga kasacyjna podlegała odrzuceniu jako niedopuszczalna. W świetle stanu prawnego obowiązującego w czasie, w którym zapadł zaskarżony wyrok (10 marca 2009 r.), samo rozstrzygnięcie sądu drugiej instancji co do kosztów postępowania nie mogło być zaskarżone do Sądu Najwyższego nie tylko w drodze skargi kasacyjnej, ale i zażalenia (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 października 2007 r., IV CZ 28/07, OSNC 2008, nr 2, poz. 29). Ustawa z dnia 19 marca 2009 r. (Dz.U. nr 69, poz. 592), którą znowelizowano art. 3941 §1 k.p.c., dopuszczając zażalenie do Sądu Najwyższego na postanowienie sądu drugiej instancji co do kosztów procesu niebędących przedmiotem rozstrzygnięcia sądu pierwszej instancji, weszła w życie dopiero w dniu 22 maja 2009 r.

Mając to wszystko na względzie, orzeczono, jak w sentencji.